

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Poradnik - gatunek interakcyjny?

Author: Ewa Ficek

Citation style: Ficek Ewa. (2006). Poradnik - gatunek interakcyjny?. W: B. Witosz (red.), "Style konwersacyjne" (S. 243-251). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ewa Ficek

Uniwersytet Śląski, Katowice

Poradnik — gatunek interakcyjny?

Symptomatycznym wyrazem przemian współczesnej komunikacji jest „medialna moda na dialog” (Kita M., 2004). Jak zauważają badacze (np. Majkowska G., Satkiewicz H., 1999: 193), zmniejsza się stopniowo znaczenie tradycyjnych form monologowych, rośnie natomiast popularność tzw. gatunków interakcyjnych, wykorzystujących „dialogowe akty komunikacyjne”¹.

Mając na uwadze przywołane konstatacje, a także zróżnicowaną rzeczywistość tekstową, chciałabym ustalić, czy odnotowana diagnoza znajduje odzwierciedlenie w piśmiennictwie praktyczno-użytkowym. Przedmiotem analiz pragnę uczynić poradnik — ekspansywną formę kultury masowej, która od dłuższego już czasu cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem czytelników². Tekst ten, z założenia niefikcyjny i nieartystyczny, osadzony w re-

---

¹ Przypomnijmy, że potocznie przez „dialog” rozumie się rozmowę dwu lub więcej osób. W retoryce, poetyce i stylistyce dialog przeciwstawiany jest monologowi, czyli „wypowiedzi ciągłej jednego podmiotu, całości formalnie i znaczeniowo autonomicznej, tworzonej najczęściej z intencji (lub w intencji) odbiorcy, który nie uczestniczy jednak w jego powstaniu” (Myrdzik B., 1999: 73). Dialog to podstawowa i najbardziej naturalna forma komunikacji językowej, zrodzona z sytuacyjnych warunków działalności ludzkiej, procesów kognitywnych, interakcyjnych i językowych (Gajda S., 1988: 185—186). Współcześnie „treść” terminu ulega wyraźnemu poszerzeniu o zjawiska, których początkowo z nim nie łączono. Pojęcie dialogu — twierdzi S. Gajda (1988: 181) — „wykracza [...] poza komunikacyjność w wąskim sensie teoriokomunikacyjnym (jako przekaz informacji) i obejmuje różnorodne stosunki nie tylko w statycznie ujmowanym tekście, ale i między tekstami oraz między tekstami a innymi elementami rzeczywistości społecznej”. W tej perspektywie: „Potencjalnie każdy tekst jest dialogowy, bo stanowi ogniwo realnego porozumiewania się i jest wielorako (dialogowo) powiązany z kontekstem kulturowym” (s. 181).

² Zgodnie z ustaleniami Instytutu Kultury i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej — 2002

aliach społecznych, przyjmuje wiele zaskakujących „wcieleni”³. Jego podstawowe wyznaczniki to przydatność (Szczęsna E., red., 2002: 310—311), a także umiejętność dopasowywania się do aktualnych okoliczności oraz „potrzeb konsumpcyjnych”.

Podobnie jak większość komunikatów, charakteryzowany tu obiekt ma własną ramę metatekstową. Zwyczajowo funkcję zaproszenia do interakcji, swoistej „oferty konwersacyjnej” (Nęcki Z., 1996), pełni w nim tytuł, który przybiera nierzadko formę pytania o rozstrzygnięcie (*Czy tak trudno być razem?*) lub o uzupełnienie (*Jak pisać dobre e-maile?, Czego nie dowiesz się od lekarza?*). Otwierając dialog na sugerowany temat, wskazuje na „podskórny” związek nadawcy z odbiorcą, gdyż odpowiedzią na sformułowane w nagłówku pytanie, które chciałby zadać każdy czytelnik, jest cały tekst⁴.

Na początku i na końcu przedstawianych publikacji pojawiają się odrębnie kompozycyjnie części tekstowe o funkcji delimitacyjnej. Konstruujące je wyrażenia służą odpowiednio: nawiązaniu oraz rozwiązaniu kontaktu językowego. Przykładem inicjalnych formuł o funkcji fatycznej (rytualnej) są najczęściej grzecznościowe zwroty do czytelnika — powitania, prośby o uwagę; tekst zamykają podziękowania, np. za życzliwy odbiór, życzenia i pożegnania — zdaniem T. Dobrzyńskiej (1993: 287) — „niezbywalne składniki wypowiedzi ustnych”.

Autentyczne głosy czytelników — wybrane w celu realizacji strategii nadawczych — bywają w tekście poradnika przytaczane w mowie niezależnej, zależnej lub pozornie zależnej⁵. Zdecydowanie dominują jednak komenta-

---

(za: Skudrzyk A., 2005: 56), poradniki i wydawnictwa encyklopedyczne to 9% wszystkich czytanych książek; ogólny udział poradników wśród książek kupowanych wynosi 10%. W tym przypadku skala nakładów zdaje się przekładać na masowość odbioru.

³ Biorąc pod uwagę niejednorodność tego, co rozumie się powszechnie przez formy poradnikowe, zmuszona jestem wprowadzić znaczne ograniczenia obszaru rozważań. Analizę obejmę wyłącznie odrębne publikacje książkowe. Poza polem moich obserwacji znajdują się porady/poradniki prasowe, jak również formy polimedialne: programy radiowe czy telewizyjne. Nie badam także publikacji, które nie są poradnikami w ścisłym tego słowa znaczeniu, choć mogą tak być postrzegane. Myślę tu o książkowych zapisach autentycznych interakcji, takich jak: A. Mentlewicz, E. Żeromska: *Kobietą być...* (Warszawa 2004); *Zatrzymaj się*, Wojciech Eichelberger w rozmowach z Renatą Dziurdzikowską (Wyd. Jacek Santorski & Co); W. Eichelberger, M. Moneta-Malewska: *Być tutaj* (Warszawa 1999). Za interesującą badawczo, choć ostatecznie wykluczoną z bazy materiałowej artykułu, należy też uznać pozycję powstałą na kanwie audycji telewizyjnej (J. Bralczyk: *Mówi się. Porady językowe profesora Bralczyka*. Warszawa 2001).

⁴ Specyfikę tego rodzaju wypowiedzi pytających, wymagających działania autora, a nie odbiorcy, szerzej omawia A. Starec (1999: 176).

⁵ Autor może powoływać się na korespondencję lub wypowiedzi zasłyszane. Wchłonięcie listu z prośbą o pomoc przez przetransponowaną do poradnika odpowiedź sprawia, że nieoficjalna wypowiedź czytelnika zostaje upubliczniona, chociaż on sam ma prawo zachowywać anonimowość. Por. obserwacje E. Wiegandta (1975) dotyczące dialektyki prywatności i publiczności w „poczcie serc”.

rze autora (narratora), które dla tych pierwszych stanowią rodzaj rozległego kontekstu. Moduły, o jakich mowa, stanowią: po pierwsze, swoistą egzemplifikację uzasadniającą rozwinięcie sygnalizowanych wątków; po drugie, przełamanie monotonii tekstu, urozmaicenie wypowiedzi (*de facto* monologicznej), która staje się ciekawsza, bardziej przystępna. Oto cytaty:

Miałam raczej pogodną naturę. Byłam zawsze uśmiechnięta, bardzo kochałam mego męża. Myślę, że on również mnie kochał. Po urodzeniu drugiego dziecka zaczęłam czuć się coraz bardziej zmęczona. W tej chwili zajmowanie się domem to dla mnie ciężki wysiłek. Wszystko wydaje mi się przeszkodą nie do pokonania. Stałam się drażliwa w stosunku do dzieci i męża. Czasami boję się, że mąż przestał mnie już kochać. To tak, jakbym straciła całą radość życia. (A.M.)

Dep 5

Pewien człowiek świetnie radzący sobie w swej pracy traci ją i przechodzi na bezrobocie. Szuka nowego zajęcia. Mijają dni i nic. Powoli traci on wiarę w siebie i w swoje możliwości. W domu potrafi się wprawdzie czymś zająć, ale ogarnia go coraz większe uczucie porażki. Nie potrafi pozbyć się wrażenia, że nikomu nie jest już potrzebny, że do niczego się nie nadaje. Pogrąża się w zniechęceniu i głębokim smutku. Wydaje mu się, że opuściły go wszystkie siły życiowe.

Dep 15

— Kiedy mi się oświadczysz!/? Jesteśmy ze sobą już 2 lata, a ty nadal zachowujesz się, jakby nasz związek w ogóle się nie rozwijał! — płacze Krysia.

— Zupełnie nie wiem, o co ci chodzi. Jest nam tak dobrze, więc po co to zmieniać? — stwierdził przestraszony już nie na żarty Józio.

— Jak to, o co mi chodzi!/? Przecież nie możemy przez całe życie być tylko parą! Jadzia i Jacuś pobierają się w lutym, a są razem tylko półtora roku. A Jadzia cały czas pyta mnie, kiedy zalegalizujemy nasz związek, bo gdybyśmy wzięli ślub we czwórkę, to by taniej wyszło... — Krysia nadała się już zupełnie i splatając rączki na piersiach patrzyła na Józia spod oka.

Nej 69—70

Kristen Wilson przytula swojego 7-letniego syna Sama i pyta go, jak było tego dnia w szkole. „Wspaniale”. „A jak z matematyką?” — drąży dalej. „Świetnie” — pada szybka odpowiedź. „Wszystko dobrze zrobiłeś? Starczyło ci czasu?”. „Tak”. „Dobrze, Sam. Ile to jest 20 minus 5?”. Sam myśli przez chwilę, potem zauważa: „Tego właśnie będę musiał się nauczyć”.

Mill 64

Nadawca — zarówno organizator, jak i uczestnik komunikacji — usiłuje z projektowanym (modelowym) czytelnikiem „rozmawiać”, a nie tylko „przemawiać” do niego⁶. Elementami jednoznacznie identyfikującymi są tu

⁶ Świadomie sięgam po metaforę rozmowy. Por. sformułowania, których istotą jest troska o przejrzystość i chronologię komunikatu (mówionego), noszące taką kwalifikację: „Wpraw-

kategorii personalne zaświadczone o specyfice wzajemnych napięć. Z perspektywy zdarzenia komunikacyjnego za dialogowy uznać należy układ: *ja* — mówię do — *ciebie*, w opozycji do relacji monologicznej: *ja* — mówię do — *was* (Myrdzik B., 1999: 73). Formułowanie komunikatu do jednostkowego odbiorcy oraz wypowiedzanie się w 1. os. l. poj. zapewnia skuteczny przekaz informacji. Ogniwo łączące *ja* z *ty* stanowi, równie często w badanym materiale spotykane, *my* inkluzywne (Okopień-Sławińska A., 1998), poprzez które instancja nadawcza solidaryzuje się z pewną wspólnotą:

Czujemy się podrzędni, nędzni, rozbitci. Nie śmiemy wyrazić tego, co przeżywamy: „Nikt nie jest w stanie mnie zrozumieć”. Czujemy się winni. Nie mamy odwagi przyznać się do słabości. Tak jakbyśmy nie mieli prawa mówić o własnych ranach! Boimy się, że nikt nie będzie chciał nas wysłuchać: „Kogo może obchodzić moje cierpienie?”.

Dep 39

Wciągnięcie adresata w tok wywodów umożliwia szeroka gama realizujących funkcję impresywną gestów werbalnych — na wyróżnienie zasługują przede wszystkim pytania oraz apele. Ich zasadnicza rola polega na aktywizowaniu uwagi, mobilizowaniu do dalszej lektury i wzmacnianiu poczucia łączności. Zaznaczmy, że wypowiedzi pytające podkreślają wagę rozważanego zagadnienia, poza tym powinny być traktowane jako chwyt stylistyczny uatrakcyjniający procedurę tłumaczenia, np.:

Co robisz w tej chwili? Czy jesteś w domu, w pociągu, w sklepie, w hotelu czy samochodzie? Tylko patrzeć, a nadarzy się okazja do komunikacji. To twoja następna szansa — nie przegap jej!

Dosk 116

Komunikacja przybiera kształt „dialogu pozorowanego” również wtedy, gdy nadawca przewiduje prawdopodobne reakcje milczącego odbiorcy, stwarza złudzenie, że relacjonuje jego repliki, odpowiada na łatwe do zrekonstruowania pytania⁷, a nawet komentuje wyobrażone odzewy⁸. Tym sposobem narrator kreuje obraz czytelnika aktywnego: współtworzącego przekaz, „współmyślącego” (Pałucka-Czerwik I., 2002: 113), sam zaś sprawia

dzie rozmawialiśmy już wcześniej na ten temat, jednak przyjrzyjmy się temu raz jeszcze, z innej perspektywy” (Sis 109). W odniesieniu do imitowanej wymiany poglądów stosowane jest także określenie „dyskusja”: „Dyskutujemy tutaj na temat bardzo starej zasady dotyczącej kontaktów międzyludzkich” (Szt 96).

⁷ O naturze pytań, także dyskursywnych, pisała B. Boniecka (2000). Analogiczne spostrzeżenia odnotowała M. Wojtak (1994).

⁸ „Wirtualny interlokutor” zaznacza swą aktywność, aktywizując kod foniczny oraz kinetyczny (por. Ożóg K., 1993: 93).

wrażenie uważnego „słuchacza”, który wczuwa się w cudze położenie i robi wszystko, by naprawdę zrozumieć stronę przeciwną⁹. Symulowane zwroty dialogowe obustronnie się uzupełniają, kształtują wątek znaczeniowy całości. Ostateczne porozumienie równorzędnych partnerów następuje w wyniku ciągłego uzgadniania stanowisk:

Może zastanawiałeś się już, czy musisz zapamiętać wszystkie informacje, które znajdziesz w tej książce (słysząc głośny jęk...).

Kr 34

„Jakie fundamentalne zasady sztuki kochania?” — niby to nie pytasz. „I jakie niuanse seksualne?”

Pot 45

Otwórz okno *Mój komputer*. Owszem, to już zaczyna się robić nudne, ale chodzi o to, że okno *Mój komputer* jest Ci znane i jego zawartość nie absorbuje niepotrzebnie Twojej uwagi.

Jag 46

Tylko nie próbuj mi wmawiać, że nigdy nie złościłeś się i nie miotaleś gróźb w sprawach seksu.

Pot 18—19

Ale czy możesz powiedzieć, patrząc prawdzie w oczy, że zawsze pamiętasz, kim naprawdę jesteś? Daj spokój, bądźmy ze sobą szczerzy.

Sis 108

Zdarza się, że kolejne kwestie niemal na siebie zachodzą, a role nadawczo-odbiorcze zmieniają się w błyskawicznym tempie. Ulegamy wówczas złudzeniu obcowania z „żywą mową” (tworzoną *ad hoc*, „tu i teraz”), która obfituje w powtórzenia, wypowiedzenia przerwane oraz wtrącone (zob. K i t a M., 1989). Odczucie spontaniczności przekazu wzmagają także ekspresyjne, emocjonalnie zabarwione wykrzyknienia (np. *Hej!*, *OK!*, *Spoko!*) i żartobliwa autokorekta pozorująca nieład ustnego, nieoficjalnego komunikatu. Jako przykład niech posłuży cytat:

Wyobraźmy sobie, że chcemy upiec babkę. Tak jest, zwyczajną babkę do zjedzenia. Niby każda z pań wie, jak to się robi (panowie mogą nie wszystko zrozumieć — muszą poprosić żonę o wyjaśnienia)... Spójrzmy jednak na cały proces pieczenia babki pod nieco innym kątem. Co jest nam potrzebne — na pewno produkty [...], stolnica, na której będziemy zagniatą ciasto, piecyk do pieczenia... no i to wszystko. A nieprawda! Potrzebny jest jeszcze przepis, jak to zrobić (nie-

⁹ Por. reguły „współdziałania językowego” H.P. Grice’a i zasady „kontaktu uprzejmego” R. Lakoff — sformułowane w odniesieniu do wypowiedzi o charakterze konwersacyjnym (zob. P o l a ń s k i K., 1999: 669).

ważne, czy z książki, czy z głowy — przepis musi być!), i osoba do samej pracy. Aha! I jeszcze patera, na której ustawimy gotowy wypiek. Ale co to ma wspólnego z komputerami? Jeśli chodzi o materię — nic, ale z punktu widzenia logiki procesu zaskakująco wiele. Zaraz się o tym przekonamy! Zaczynamy...

Jag 28

Fragmenty imitujące aktywność interlokutorów znajdujących się w sytuacji *face to face*, będące świadectwem symetrycznej wymiany poglądów (zob. K i t a M., 1999: 124—125), przyczyniają się do znaczącego przekształcenia wewnątrztekstowej przestrzeni komunikacyjnej. Nadawca, choć dysponuje specjalistyczną wiedzą i teoretycznie zajmuje uprzywilejowaną pozycję w obrębie dyskursu, musi „dostroić się” do odbiorcy, tzn. zmienić swój styl konwersacyjny w zależności od tego, do kogo, kiedy i o czym pisze¹⁰. Porównajmy przykłady:

Musiałam wybrać jakąś formę zwracania się do Czytelników. Aby uprościć wszystkie wyjaśnienia, wybrałam „tykanie”, a osoby, które taka bezpośredniość razi, proszę o wybaczenie.

Korsz 8

Ale co robić? Staraj się w zdenerwowaniu nie wybuchać. Mów bez owijania w bawełnę, ale zachowaj pedagogiczne podejście, coś w stylu: „Odczep się ode mnie, dobrze? Sam sobie kup swoją piankę do golenia! Ja chyba śnię, czy co?”.

Jak 135

Struktura toczonej na niby „rozmowy” oraz sposób jej prowadzenia są więc świadomie dobrane, podporządkowane konkretnemu zamysłowi¹¹. W tym miejscu warto dopowiedzieć, iż celem poradników coraz częściej jest eksponowanie przekazu, utrzymywanie zainteresowania odbiorcy¹². Wiąże się to być może z autonomizacją komunikatu, z uwolnieniem się tekstu pisanego od podmiotu piszącego oraz konsytuacji¹³:

¹⁰ Powtórzmy za D. T a n n e n (2002), że określony „styl konwersacyjny kształtuje relacje z innymi”.

¹¹ „Komunikacja pisemna — piszą autorzy jednego z poradników — jest trudniejsza niż, powiedzmy, spotkanie twarzą w twarz. Nie mamy nad tobą, czytelnikiem, żadnej kontroli. **Chcemy cię zaciekawić i nakłonić do dalszego czytania** [podkreślenie — E.F.]. Gdybyśmy przebywali z sobą w sensie fizycznym, tak łatwo byś się nie wyszliźnął. A tak dysponujemy jedynie szeregiem symboli zapisanych na stronie” (Dosk 50).

¹² Trawestując myśl U. E c o (1996: 175), można powiedzieć, że poradniki „mówią same o sobie”. Wskazane zjawisko obejmuje swym zasięgiem różne przestrzenie komunikacyjne (nie tylko środki masowego przekazu).

¹³ Nadawcę i odbiorcę dzieli odległość przestrzenna i czasowa. Tekst mówiony jest natomiast nieautonomiczny; jeśli nie uwzględnimy okoliczności, z którymi się wiąże, może być niespójny lub niezrozumiały (L a l e w i c z J., 1975; zob. też P u z y n i n a J., 1988; R i c o e u r P., 1989).

Jeśli wciąż jesteś z nami, pora przejść do pierwszego z warunków dobrej komunikacji: przyciągnięcia uwagi.

Dosk 10

Zapraszam do dalszej lektury.

Korsz 12

Inwentarz sygnalizowanych strategii nie jest, rzecz jasna, kompletny, a jego uzupełnienie wymagać będzie dalszych poszukiwań¹⁴. Przedstawiony tu opis, mimo iż z konieczności oparty na skromnym materiale, pozwala jednak na wyciągnięcie wniosków ogólnych. Ograniczę się do kilku.

Poradnik to zapis szczególnego rodzaju komunikacji. Próbowalam wykazać, że dialogowość utrwalonego przez pismo, z natury monologicznego, przekazu nie musi oznaczać rygorystycznego rozbicia na następujące po sobie repliki. Omówione formy dialogizujące nie uchodziły dotąd za typowe dla „dzieł klasyfikacji użytkowej” (Balcerzan E., 1999: 366), są charakterystyczne dla monologu wypowiedzianego jako „jednostronnego dialogu” (Głowiński M., 1992a: 669—670), który — w opinii B. Witosz (1988: 37—38) — dysponuje repertuarem środków zaczerpniętych z naturalnej rozmowy¹⁵.

Teksty poradników w praktyce realizują przeciwstawne strategie konwersacyjne (Wojtak M., 1994), eksponują bądź tuszują nastawienie na dialog, a konwencje uwytatniające wielogłośowość wypowiedzi są w dużym stopniu zindywidualizowane. Uogólniając, większą interakcyjnością odznaczają się poradniki nowsze, tłumaczone, a także rodzime, ale pisane „po amerykańsku”. Napięcia na linii: nadawca — odbiorca pomagają w osiągnięciu zamierzonych rezultatów terapeutycznych (literatura psychologiczna) oraz dydaktycznych (np. poradniki komputerowe). O interakcyjności przekazu zdaje się decydować wiązka cech, na którą składają się: temat wypowiedzi, preferencje nadawcy oraz wizja potencjalnego czytelnika (wiek, płeć, doświadczenie). Formy poradnikowe wchodzą również w interakcje innego typu — prowadzą różne gry z czytelnikami, ten aspekt wymagałby jednak dłuższego rozwinięcia¹⁶.

Biorąc pod uwagę szerokie rozumienie interakcji, kategorię tę można uznać za potencjalną cechę każdego tekstu. Nie o to w mych rozważaniach jednak chodziło. Wskazane wykładniki tekstowe, które nie tylko uobecnia-

¹⁴ Z nieco innego punktu widzenia omawiałam już te zagadnienia (por. Ficek E., 2003).

¹⁵ Pewne znaczenie ma także i to, że porada jest „nieustannym elementem wszelkich praktyk mówienia” (Głowiński M., 1992b: 77). Według U. Żydek-Bednarczyk (1994: 150), realizuje się ona w rozmowie informacyjno-wyjaśniającej, w związku z czym wymaga współdziałania rozmówców i typu rozmowy bezpośredniej (zob. też Warchała J., 1991).

¹⁶ Zagadnienie to omawiam dokładniej w przygotowywanej przeze mnie rozprawie doktorskiej *Poradnik — wzorzec gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*.

ją w wypowiedzi pisemnej rolę nadawcy, ale przede wszystkim aktywizują rolę odbiorcy, zapraszają do komunikacyjnego współdziałania i wypracowują właściwe poradnikowi style rozmowy z czytelnikiem, są świadectwem rzeczywistej — a nie tylko potencjalnej — interakcyjności omawianego gatunku.

Skróty cytowanych źródeł

- Dep — Vanier J., 2001: *Depresja — dlaczego?* Przeł. Z. Piątkowska. Katowice.
- Dosk — Leigh A., Maynard M., 2003: *Komunikacja doskonała*. Przeł. M. Gawlik-Małkowska. Poznań.
- Jag — Jagielski W., 1999: *Zrozumieć i polubić komputer*. Warszawa.
- Jak — Barjot F., 2003: *Jak wychować męża*. Przeł. R. Gręda. Warszawa.
- Korsz — Korszewska E., 2003: *Przyjemne odchudzanie*. Warszawa.
- Kr — Woodcock J., 1999: *Komputer krok po kroku*. Oprac. J. Radzikowska-Ko-
pańczyk. Warszawa.
- Mill — Miller J.C., 2003: *Krótkie lekcje życia. Gry i zabawy*. Warszawa.
- Nej — Nejman K., 2003: *Jak zdobyć męża... lub żonę*. Białystok.
- Pot — Masterton G., 2001: *Potęga seksu*. Przeł. J. Ławicki. Poznań.
- Sis — Sisson M., 2000: *Najpiękniejsza ścieżka życia. Być — działać — mieć*. Przeł.
S. Zięborak. Warszawa.
- Szt — McGinnis A.L., 1993: *Sztuka przyjaźni, czyli: Jak zbliżyć się do ludzi, na których
Ci zależy*. Warszawa.

Literatura

- Balcerzan E., 1999: *Nowe formy w pisarstwie i wynikające stąd porozumienia*. W: *Huma-
nistyka przełomu wieków*. Red. J. Kozielecki. Warszawa.
- Boniecka B., 2000: *Struktura i funkcje pytań w języku polskim*. Lublin.
- Dobrzyńska T., 1993: *Tekst*. W: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*. T. 2. Red. J. Bart-
miński. Wrocław.
- Eco U., 1996: *Semiologia życia codziennego*. Przeł. J. Ugniewska, P. Salwa. Warszawa.
- Ficek E., 2003: *Metody pozyskiwania czytelnika w poradnikach intymnych, motywacyjnych
i komputerowych*. „Stylistyka”, T. 12.
- Gajda S., 1988: *Dialogowość tekstów naukowych*. Opole.
- Głowiński M., 1992a: *Monolog wypowiedziany*. W: *Słownik literatury polskiej XX wieku*.
Red. A. Brodzka i in. Wrocław—Warszawa—Kraków.
- Głowiński M., 1992b: *Poetyka i okolice*. Warszawa.
- Kita M., 1989: *Wypowiedzi przerwane we współczesnym polskim języku potocznym*. Katowice.
- Kita M., 1999: „... porozmawiamy o rozmowie”. *Kryteria typologii rozmowy jako interakcji
uwerbalnej*. „Stylistyka”, T. 8.

- Kita M., 2004: *Medialna moda na dialog*. W: *Dialog a nowe media*. Red. M. Kita. Katowice.
- Lalewicz J., 1975: *Komunikacja językowa i literatura*. Warszawa.
- Majkowska G., Satkiewicz H., 1999: *Język w mediach*. W: *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*. Red. W. Pisarek. Kraków.
- Myrdzik B., 1999: *Rola hermeneutyki w edukacji polonistycznej*. Lublin.
- Nęcki Z., 1996: *Komunikacja międzyludzka*. Kraków.
- Okopień-Sławińska A., 1998: *Semantyka wypowiedzi poetyckiej (Preliminaria)*. Kraków.
- Ożóg K., 1993: *Ustna odmiana języka ogólnego*. W: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*. T. 2. Red. J. Bartmiński. Wrocław.
- Pałucka-Czerniak I., 2002: *Językowe przejawy obecności nadawcy w przedmowach do książek naukowych i popularnonaukowych*. W: *O trudnym łatwo*. Red. J. Miodek, M. Zaśko-Zielińska. Wrocław.
- Polański K., 1999: *Zasady (reguły, postulaty) konwersacji*. W: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Red. K. Polański. Wrocław—Warszawa—Kraków.
- Puzynina J., 1988: *Komunikacja językowa i jej zakłócenia*. W: *Sposoby istnienia. Działanie wobec siebie i innych*. Red. J. Rudniański, K. Murawski. Warszawa.
- Ricoeur P., 1989: *Język, tekst, interpretacja. Wybór pism*. Przeł. K. Rosner. Warszawa.
- Skudrzyk A., 2005: *Czy zmierzch kultury pisma? O synestezji i analfabetyzmie funkcjonalnym*. Katowice.
- Starzec A., 1999: *Współczesna polszczyzna popularnonaukowa*. Opole.
- Szczęśna E., red., 2002: *Słownik pojęć i tekstów kultury*. Warszawa.
- Tannen D., 2002: *To nie tak! Jak styl konwersacyjny kształtuje relacje z innymi*. Przeł. P. Budkiewicz. Poznań.
- Warchała J., 1991: *Dialog potoczny a tekst*. Katowice.
- Wiegandt E., 1975: *Rubryki porad sercowych*. „Teksty”, z. 4.
- Witosz B., 1988: *Cechy strukturalno-składniowe monologu wypowiedzianego (na przykładzie literatury polskiej)*. Katowice.
- Wojtak M., 1994: *Przyjacielsko, miło, zrozumiale, czyli o stylu poradnika*. W: *Kształcenie porozumiewania się*. Red. S. Gajda, J. Nocoń. Opole.
- Żydek-Bednarczuk U., 1994: *Struktura tekstu rozmowy potocznej*. Katowice.

Ewa Ficek

A guide – an interactive genre?

Summary

The article deals with the problem of the interactivity of the functional (primarily monologue) speech genre referred to as the guide. The observation covered the written texts (selected book publications concerning different spheres of life), which, as it turned out, constitute a record of a specific type of communication – a one-way dialogue.

The authors are paying more and more attention to the dialoguesness of discourses typical of a guide, and suggest that a potential reader is its co-author, they predict his/her reactions, quote potential replies, answer questions easy to reconstruct, and the like. The means enumerated are, according to the author, used to emphasise and dynamise the written tradition, and enhance its communicativeness.